

Cenzurne floskule

Zakaj odpoved razstave o Macesnovi gorici?

Nedavno je na naslov uredništva prišel dopis, ki je povpraševal v tej smeri: pred nekaj meseci je *Družina* objavila poziv neke ustanove – najbrž kakšnega muzeja – za posredovanje podatkov in dokumentarnega gradiva (npr. fotografij) o pobitih po drugi svetovni vojni. Pisec dopisa je ta poziv videl in takrat ostarelemu očetu obljubil pomoč – ima namreč podatke in fotografije o treh ubitih bratih. Pozneje je objavo iz *Družine* založil – kam naj se torej obrne, da pošlje dokumentarno gradivo?

Dopis je bil povezan z objavo v 151. številki Družinine priloge *Slovenski čas*, ki je izšla novembra 2022. Osrednji del te številke je predstavljal seznam žrtev revolucionarnega nasilja, ki so imele kot kraj smrti naveden Kočevski rog. Številni med njimi so bili zelo verjetno zmetani v brezno pod Macesnovo gorico, kjer se je lani jeseni zaključil zahteven izkop njihovih posmrtnih ostankov – našli so jih 3.450. Uvodni del objavljenega seznama roških žrtev pa je bil dopis tedanjega direktorja Muzeja novejšeg zgodovine Slovenije dr. Jožeta Dežmana in v njem poziv: »V Muzeju novejšeg zgodovine za leto 2023 pripravljamo razstavo o breznu pod Macesnovo gorico in bomo vesel vsakega podatka, fotografij, dokumentov, predmetov« – vsakega novega gradiva torej, ki bi bilo povezano z imeni z objavljenega seznama okoli 1.500 žrtev.

Od objave tega poziva do dopisa našega bralca, ki je želel pomagati očetu pri posredovanju podatkov o njegovih ubitih bratih, je torej preteklo dobrega pol leta. Po svoje se v tem času ni spremenilo prav veliko, po drugi strani pa se je spremenilo ogromno, in sicer prav v povezavi z Muzejem novejšeg zgodovine Slovenije. Vsem je dobro znano, da tega muzeja uradno ni več in da je na njegovem »pogorišču« nastal Muzej novejšeg in sodobne zgodovine Slovenije – seveda z novim vodstvom in novimi usmeritvami. Dr. Jožeta Dežmana so namreč »odžagali«; so s tem »odžagali« tudi njegove projekte? Sam je v enem izmed zapisov izrazil bojazen: »Bojim se, da bodo v programu za leto 2023 cenzurirali razstavo o odkritju 3.450 umorjenih v breznu pod Macesnovo gorico.«

Prav zaradi dopisa našega bralca, ki smo ga omenili v uvodu, smo na vršilko dolžnosti direktorice Muzeja novejšeg in sodobne zgodovine Slovenije mag. Natašo Robežnik 26. maja naslovili vprašanja o tem, v kateri fazi je trenutno priprava razstave, katero gradivo bo predstavljeno na razstavi in kdaj bo razstava v letu 2023 odprta. Odgovor na to poizvedovanje je prispel 29. maja, in sicer z naslednjim sporočilom: »Ravno danes smo prejeli mnenje strokovne komisije pri Ministrstvu za kulturo, da projekt Brezno pod Macesnovo gorico v letošnjem letu ne bo podprt iz sredstev državnega proračuna, zato razstave v letošnjem letu žal ne bomo mogli izvesti.« To strokovno mnenje smo seveda tudi sami

želeli nemudoma dobiti v roke, a nam je v. d. direktorica odgovorila, da »gre za interni dokument«. Pot do njega smo zato ubrali prek Ministrstva za kulturo, od koder so nam ga tudi poslali. Očitno ni imel oznake »interno« ...

Kdo sestavlja komisijo za področje premične dediščine? To so dr. Marjeta Ciglenečki (predsednica), Tina Fortič Jakopič, Jana Puhar, dr. Cvetka Požar in dr. Blaž Vurnik. Iz odločanja o tej zadevi sta bila izločena Vurnik in Fortič Jakopič (ker sta neposredno povezana z Muzejem novejšeg in sodobne zgodovine Slovenije). Kaj so torej odločile ostale tri članice komisije? Ključni razlog, zakaj so kulturnemu ministrstvu priporočile, naj ne podpre razstave, naj bi bila »nedodelanost« razstavnega projekta; med drugim naj bi mu manjkali »muzeološka interpretacija, ki bi bila zavestno usmerjena k cilju spodbujanja etično moralnega premisleka in družbenega dialoga«; projekt naj bi bil tudi premalo »interdisciplinaren«, premalo »večperspektivnosten«, premalo »vključevalen«, v pre-majhni meri »zbuja človečnost in empatijo« ipd.

Na blokirani razstavi o breznu pod Macesnovo gorico so nameravali predstaviti rekonstrukcijo jamskega prostora, dejstva o zločinu, skrivanju zločina z razstreljevanjem in tabuiranjem, zgodovino odkrivanja od raziskav leta 2004 do ekshumacije posmrtnih ostankov žrtev leta 2022. Posebno pozornost so želeli posvetiti predstavitvi rešencev iz brezna ter zgodb, fotografij, dokumentov in predmetov umorjenih, ki jih avtorji zbirajo s pomočjo njihovih družin. Pri ekshumaciji je bilo najdenih več kot 9.000 predmetov, pri poprejšnjih terenskih raziskavah pa več kot 60 kg predmetov, tudi križci s fotografije. / PAVEL JAMNIK

Na takšno argumentacijo se je kot eden izmed avtorjev načrtovane razstave odzval dr. Jože Dežman. Med drugim (se) je javno vprašal: »Ali nekaj muzejske frazeologije lahko opraviči cenzuro?« V odgovor je ponudil pojasnilo: »Dr. Marjeta Ciglenečki, Jana Puhar in dr. Cvetka Požar so se pri Macesnovi gorici opredeljevale do vsebin, ki jih, če pogledamo njihove strokovne usmeritve, žal ne poznajo. Torej so se tri nepoznavke problematike lotile področja, ki je vendarle tako zapleteno, da se ga ne da odgnati z nekaj progresivne frazeologije.«

Ob tem je opozoril, kdo je v ekipi, ki (pri založbi Družina) pripravlja prav Macesnovo gorico posvečeno šesto poročilo vladne komisije za reševanje vprašanj prikritih grobišč in ki pripravlja tudi razstavo o tem roškem breznu: »Sam Komisijo Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč vodim še skoraj 18 let, s tematiko tabujev, mitomanije, zločinov titoizma pa se ukvarjam več kot 40 let; dr. Mitja Ferenc je

vodilni raziskovalec problematike več kot tri desetletja; ne dosti manj posebno poglavje, morišča in grobišča v kraških brezni, preučuje dr. Andrej Mihevc. Kriminalistični svetnik Pavel Jamnik je dolga leta vodil kriminalistično akcijo *Sprava*, kot vrhunski strokovnjak za arheologijo je zaslužen za vpeljavo forenzične arheologije v Slovenijo. Dr. Monika Kokalj Kočevar je avtorica več pionirskih projektov o tabuiranih vsebinah in skrbnica zbirke predmetov iz prikritih morišč in grobišč. Dr. Uroš Košir z odličnim delom razvija arheologijo modernih konfliktov, kot vrhunski poznavalec gradiva analizira več kot 9.000 predmetov, najdenih med raziskavo brezna pod Macesnovo gorico. Dr. Petra Leben Seljak je vodilna slovenska fizična antropologinja. Luka Rozman je vodil raziskavo brezna pod Macesnovo gorico, ki je brez primerjave v zgodovini slovenske arheologije. Vsak od nas lahko pove marsikaj o 'etično moralnem premisleku in družbenem dialogu', 'interdisciplinarnosti, večperspektivnosti, vključevanju različnih stališč in osebnih zgodb' ipd., s čimer

nas hoče Komisija za premično dediščino spraviti na pravo pot. Toda vse te visokoleteče floskule so gradniki razstavnega projekta Macesnova gorica.«

Ker smo na spletni strani Družine objavili tako odklonilno mnenje komisije za premično dediščino kot vsebinsko zasnovo projekta Macesnova gorica, si lahko bralci tudi sami ustvarijo podobo o tem, kdo ima prav: ekipa pripravljavcev razstave, ki so s projekti, ki so jih doslej uresničili, v svetovnem vrhu razstavnega tematiziranja iskanja tranzicijske pravičnosti, ali tri muzealke, za katere se zdi, da so se »dale na voljo« sedanji skrajniški garnituri, ki obvladuje Ministrstvo za kulturo.

Če razstava o Macesnovi gorici morda ni v njihovem interesu, je pa v še kako velikem javnem interesu. Razstava bi morala biti že zaradi ostarelih svojcev, ki jim cenzurirana projektna zasnova namenja posebno pozornost, pripravljena *takoj!*

BOGOMIR ŠTEFANIČ
bogomir.stefanic@druzina.si

» ŽEBLJICO NA GLAVICO

NA eni strani imate dediče tisočletne srednjeevropske kulture, ki je utemeljena tudi na krščanstvu. Nič idealnega, z napakami, a vendarle na zelo dostojni civilizacijski ravni, mirni ljudje, ki spoštujejo delo in življenje vseh, ne ogrožajo nikogar, ne vpijejo proti nikomur, ne pozivajo k umoru kogar koli. Njih smo videli 16. maja /na Trgu republike na predvečer ukinjenega narodnega dneva spomina na žrtve komunizma/. Leto pa pol prej pa so na istem kraju dominirali kolesarji in med njimi so bili najglasnejši tisti, ki so se iztirili iz te tisočletne civilizacijske orbite v žaljenje, hujskaštvo in pogrom proti drugače mislečim, v lažno propagando in nasilništvo, vključno z grožnjami s smrtjo. V takem tropu se je znašel celo kak profesor s slavistike ljubljanske Filozofske fakultete. Ja, prav ste slišali. Dejansko se bodo morali Slovenci in državljani tudi kot volivci odločiti, v kakšnem svetu želijo živeti oni in njihovi nasledniki. Katere vrednote omogočajo sožitje in katere razdor ...

DEMOKRACIJA /novinar in zgodovinar dr. Jože Možina

PRAVE svobode brez soočenja z zgodovino, streznitve in odpuščanja ni in ne more biti. Kot ne more biti svetle prihodnosti. Pa čeprav poslušamo, kako je in predvsem, kako bo v prihodnosti vse super in drugače, od zdravstva, gospodarstva, medijev ... Ob tem raje zamahnem z roko in se oprem na Trubarja in na njegov stari rek: »Stati inu obstati.« Preživeli smo že marsikaj in verjamem, da bomo nekega dne zaživeli tudi v svobodi v pravem pomenu besede, ki ni v leporečenju, ampak v ustvarjalnem, povezanem in spoštljivem odnosu med »lubimi Slovenci«.

RADIO Ognjišče /komentator mag. Jure Levart